

7. Pelata ja pelätä

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

 Kielibuusti
Språkboost

Miksi *pelata* : *pelaan*, mutta *pelätä* : *pelkään*?

Vastaus on yksinkertainen: suomessa astevaihtelu toimii aina niin, että vahva aste heikkenee tietyin ehdoin. Umpitavun alkuun syntyy heikko aste, eli konsonanttiloppuisen tavun alussa oleva *k*, *p* tai *t* voi heiketä. Sen sijaan avotavun alkuun ei synny vahvaa astetta.

Verbit *pelata* ja *pelätä* kuuluvat samaan verbityyppiin, josta käytetään numeroa 4. Näillä verbeillä on infinitiivissä heikko aste ja finiittimuodoissa vahva aste. Infinitiivillä tarkoitetaan verbimuotoa, joka ei ole taipunut tyypillisissä verbikategorioissa kuten persoonassa ja ajassa, mikä taas on tyypillistä finiittimuodoille. Esim.

maata : *ma**k**aan*, *ma**k**aat*, *ma**k**aa*, *ma**k**aamme*, *ma**k**aatte*, *ma**k**aavat*

pelätä : *pel**k**ään*, *pel**k**äät*, *pel**k**ää*, *pel**k**äämme*, *pel**k**äätte*, *pel**k**äävät*

Muotojen syy selviää niiden historiallisesta taustasta

Pelätä on vanha perintösana. Sen infinitiivin historiallinen kehitys on ollut seuraavanlainen:

**pel-kät-täk > *pel-γät-täk > *pe-lät-täk > *pe-lä-täk > pe-lä-tä*

Tästä kehityksestä kertoo myös vanhahtava tai murteellinen rinnakkaismuoto *peljäätä*, jossa tavunalkuinen **-k-* > *-j-*. Koska persoonataivutuksessa vartalon *-k-* on alunperin ollut avotavun alussa, se säilyy, esim. **pel-kä-tän > *pel-kä-ðän > pel-kään*. Kuten esimerkistä näkee, kolmitavuinen taivutusmuoto on supistunut kaksitavuiseksi ja siihen on syntynyt supistuman kautta pitkä vokaali. Vaikka astevaihtelusäännön mukaisesti umpitavun alussa pitäisi olla heikko aste, supistumaverbeissä näkyy edelleen vanha, avotavuun perustuva vahva aste.

Pelata taas on myöhäinen laina *spela*-sanasta, jossa *k*-äännettä ei ole koskaan ollutkaan. Kyseessä on siis eri historiallisista lähtökohdista melko samannäköiseen muotoon päättyneet verbit.

Tekijät:
Rigina Ajanki
Emmi Pollari
Otto Vahtola

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

 Kielibuusti
Språkboost

